

kracii (1), že hlasy proroků a filosofů jsou pro lidi bezvýznamné, pro beztvárovou masu, pro děti, ženy a starce, Toto myšlení v moderní laické „inteligenci“, pokud o věci vůbec uvažuje, stále se projevuje.

Je zbožnění techniky, racionalisace a tempa důsledkem ztráty náboženské víry? Způsobil chvat a rozruch techniky, že se jeví úpadek náboženství a zbožnosti? Vypjaté sobectví bude se ptát po racionalisaci, po zisku a mravních norem nejen nebude dbáno, ale jejich platnost bude popírána. Z boha racionalisace nadvýroba, ale i podkonsum, i anarchie mas, zoufalství a neštěstí.

Dosud věříme, že jde o krizi. Aby přešly všechny krise ve zdraví, stane se to za tu podmínku, že bude přijata sankce mravnosti a řádu, osobní Bůh. I technika bude lidstvu prospěšná a blahodárná, až tuto sankci její zastánci vyvýší nad dosavadní vyznání výkonu, matematiky, rekordu, rychlosti, tempa. Štěstí ani jen z proroků, filosofů a umělců, ani jen z techniky. Řád a blaho z harmonie rozumu, citu a vůle.

„Ne vlastní síla, ale milost boží; ne sláva lidská, ale smíření s Bohem, nikoliv autonomie, ale theonomie.“ (Hromádka: Zákl. theol. etiky.)

B. Dlatla.

Otto Ratzke

NOVÝ MATERIÁL K NÁBOŽENSKÉ HISTORII INDIE.

1. Kulturní problémy prehistorické Indie.

Historie indické kultury před dobou vedickou je stále ještě otázkou, k jejíž odpovědi máme pouze několik málo opěrných bodů.

Shoda o kulturních stadiích prehistorické Indie se dotýká pouze konstatování hlavních linií: V severní Indii věk kamenný je oddělen od věku železného věkem měděným. V jižní Indii takové oddělení není patrné. Kamenné nástroje jsou následovány ihned nástroji železnými.

Tato všeobecná fakta nám o vlastní kultuře a o jejím charakteru mnoho nepoví. Teprve doba vedická nám umožňuje bezpečnější fixaci těchto kulturních období. Rig-věda věnuje největší pozornost mědi — ayas (aes). Indo-Arijci byli tedy podle dosavadních představ pionýry měděného věku v severní i jižní Indii. Usuzuje se, že obyvatelé jižní Indie byli vyrušeni ze své kamenné kultury příchodem arijských kolonistů, jichž vlna se rozlévala od severu k jihu. Železo nebylo patrně známo v době Rig-vědy, ale v době bezprostředně následující, v periodě Jajur — a Atharva-vědy je už známa „černá měď“ syama ayas.

Přes tato suchá zjištění novodobé vykopávky dávají tušiti, že dávno před příchodem Arijců do Indie existovala v zemi civilizace značně vysokého stupně. Do hlavních objevů v době mezi 1922—1927 byly známy jen mohutné kyklopské zdi u Rajagrika, prehistorická naleziště nástrojů a hrobů, jež ukazují sice na paleolitickou dobu, ale jejichž stáří se nedá ani přibližně určit. Charakteristické rysy nalezených nástrojů nejsou jednotné, aby se mohlo z nich usuzovati na autory této civilizace. Neolitické předměty zvláštního tvaru v Burmě, Assamu a u Chota Nagpur by svědčily o předcích dnešní Won-Khmérské větve. Mnoho příbuzností archeologických lze konstatovati mezi kulturou Babylonie, Asyrie a Indie, jak svědčí podobnost terakota-sarkofágu u Bagdadu s vykopávkami u Pallavaram.

Podobně i ethnografický problém má jen několik málo opěrných bodů. Ethnologové se neshodují plně v řešení rasových otázek dnešní Indie, — proto také problém nositelů prearijské kultury Indie nemá dostatečných evidencí. Jsou přijímány teorie dvojí i trojí invase různými směry: směrem od Austrálie, směrem od čínského Turkestanu i směrem od Beludžistanu. Všeobecné označení původní domorodé rasy jako protodravidské (Thurston) je pouze jméno pro předpoklad původních obyvatelů, kteří některými uváděni v souvislost s Veddy na Ceyloně, některými kmeny na Celebesu a snad i v Australii.

Prof. E. Z. Rapson se přiklání k mínění, že t. ř. Dravidy nutno pokládati za autory a nositele prearijské kultury Indie. Tito Dravidové jsou již považováni za kolonisty. Prof. Rapson věří, že svědkem jejich invase ze severozápadu je dnešní kmen Brahmí v Beludžistanu, který reprezentuje ostrov dravidské řeči v horách této země a jeví velkou podobnost s fysickým typem sumérským.

Tyto náznaky prearijské civilizace v Indii otvírají další kulturně-historické otázky: jaké bylo náboženství této prehistorické civilizace a jaký byl jeho vztah k myšlenkovému a duchovnímu světu pozdější arijské kultury?

2. Historie a problémy vykopávek u Mohenjo-Daro a Harappa.

Tyto otázky mohly býti teprve řešeny, když v roce 1922 až 1927 překvapující objevy mohutných vykopávek u Mohenjo Daro a Harappa v Panjabu, v krajinách staré provincie Sind přinesly hojný, byť ne dostatečný a bezpečný materiál.

R. 1922 R. D. Banerji počal archeologicky zkoumat prvý okruh vykopávek a soustředil svůj zájem na viditelnou část buddhistické stupy a kláštera. Bylo konstatováno, že ke stavbě těchto buddhistických památek bylo použito starého, na místě samém nalezeného materiálu. Současné vykopávky u Harappa ukazovaly na chalkolitický věk. Další léta, kdy za velmi nepříznivých podmínek práce řídili M. S. Vats, K. N. Dikshit a ko-

nečně v 1925—26 Sir John Marshall, přinesla objevy velkého dosahu v několika vrstvách pod povrchem země. Bylo objeveno velké kulturní středisko prastaré civilizace, město, jehož stavby, ulice, náměstí, basiny, nástroje, sošky a rytiny jevily charakter vyvinuté civilizace. Tato kultura je kladena asi do 4. nebo 3. tis. př. Kr. Určité její rysy uvádějí ji v souvislost, byť nepřímou, s velikými kulturami egejské oblasti, Malé Asie a Mezopotamie. Je známa pode jménem Indus-civilisace.

V r. 1931 Sir John Marshall vydal třísvazkové dílo s reprodukcemi materiálu a s popisem i zpracováním jeho za spolupráce čelných učenců Anglie — archaeologa Ernest Mackaye*), Hargreavesa, úřadujícího generál. ředitele vykopávek v Indii, Rai Bahadur Daya Ram Sahuie, který propracoval pečlivý popis vykopávek, Sidney Smithe, C. J. Gadda, prof. Langdona, kteří spolupracovali na rozboru nalezeného písma, M. Sana Ullaha, archaeolog, chemika, prof. A. B. Cooka, který spolupracoval na studiu materiálu k náboženství této Indus-kultury a jiných.

Střed Indus-civilisace se nalézá v Panjabu a Sindu; hlavními jejími svědky jsou rozsáhlá civilizační centra chalkolitického věku u Mohenjo Daro a Harappa. Nejedná se tu však o ojedinelá střediska, ve kterých civilizace rozkvetla a odumřela. Spíše jsou to velkoměsta prehistorie se všemi znaky městského života, svědčícími o pokročilé organizaci lidské společnosti, jejíž energie realizovala patrně nejvyšší kulturní rozpětí, kterého byla schopna.

V Sindu byla objevena ve velké rozloze od severu k jihu naleziště podobné civilizace; rovněž tak v Panjabu roztroušeně na severovýchod až k Rupar a na severozápad až k Bannu, Gujo, Budh-ke-Takar, Lohumjo-daro, Badah a Ihnkar jsou mezi nalezišti stejných znaků Indus-civilisace. U Ihnkaru byly skutečně zahájeny archeologické práce a vykopávky tam objevené byly posouzeny jako díla mladší periody, než se předpokládá u Mohenjo Daro. I když dosavadní závěry nutno považovati za provisorní, možno se domnívati, že Indus-civilisace sahala do velikých okruhů; je doložena ve středu Panjabu i na jeho extrémním východě i západě.

Sir John Marshall se domnívá, že tato Indus-civilisace byla jen částí veliké kultury Afro-Asijské a byla ve vztahu s jinými větvemi této kultury v záp. Persii a v Mezopotamii. Kreslí velké schema obrovité kultury chalkolitického věku, sahající od Thesalie a již. Itálie až k čínským provinciím Iloman a Chih-li; její centra stála na hlavních řekách, které připravily výborné podmínky pro agrikulturu. Materiální a duchovní projevy této kultury nemohly býti veskrze homogenní; byly určeny podmínkami kraje, v němž ta, či ona větev vyrostla. Přes to existovala zá-

*) který dnes řídí další výzkumné práce na místě samém.

kladní jednotnost v charakteristických rysech. Písmo Egyptu, Kréty, Sumeru, Elamu jeví společnou tendenci vyjadřovati znaky nejen předměty, ale i zvuky. Jiným ilustrujícím faktem společné base je podobná metoda tkaní, nebo metoda ozdobných maleb na nádobách.

Podle výsledků výzkumu H. Hargreavesa u Nal a Sira Aurela Steina v již. Warizistanu a Beludžistanu lze souditi, že Induskultura nezůstala omezena pouze na údolí Indu, ale zaujímala daleko širší okruh, v němž byla dominující, aktivní silou, i když na západě lze zjistiti stopy odlišné kultury, jež patrně vnikala do Indie z Persie.

Důležitou otázkou pro kulturní oblast indicko-mezopotamskou je problém průvodců a nositelů Indus-civilisace, jakož i přesnější určení jejího místa v toku historie.

Prof. Childe dovozuje, že chalkolitická civilisace Indu se podobá sekundární prediluvialní kultuře Elamu a Mezopotamie a protohistorické kultuře sumérské v městském charakteru organizace lidské společnosti, užíváním hrnčířského kola a mizejícím používáním kamene — vedle mědi a bronzu.

Sir John Marshall odhaduje dobu výstavby, růst na úpadku Mohenjo Daro na 500 let, jež se ovšem nekryje s dobou trvání Indus-civilisace, jako celku. Její umění, písmo, vyvinutá organizace ukazují na několikatisíciletý vývoj.

Přibližné stáří této kultury se dá určití vztahem k Mezopotamii a Elamu. Podle nalezených předmětů — rytin, sošek a váz s charakteristickým tvarem a vzorem Indus-civilisace možno usuzovati na existenci čilého styku mezi těmito dvěma kulturními oblastmi. Dvě rytiny, nalezené u Ur a Kish musí býti nutně připsány pre-sargonické periodě a nemohou býti pozdějšího data, než ze 3. tis. př. Kr. Rytiny samy pocházejí pravděpodobně ze střední periody vývoje Mohenjo Daro. Pomocí těchto nálezů je stáří předmětů nalezených u Mohenjo Daro určeno termínem a quo 3250 př. K. a termínem ad quem 2750 př. Kr.

Mnoho teorií bylo uplatňováno při řešení problému, kdo byli nositelé a autory Indus-civilisace. Prof. Gordon Childe snažil se naléztí ethnickou příbuznost jejich se Sumery. H. R. Hall, vycházejí z předpokladu universality sumérské kultury, dovozuje, že k ethnickému typu sumérskému náleží i prearijské Dravidové, kteří v prehistorických dobách sídlili od Panjabu v širokém pásu sahajícím až do jižní Indie. Jiní reklamovali Indus-civilisaci pro vedické Arijece, posunující jejich příchod do Indie do 3. tis. př. K.

Žádná evidence fakt nepotvrzuje však tyto teorie. Antropologické nálezy mluví o několika rasových typech, takže definitivní závěr o skutečných původcích Indus-civilisace není možno učinit.

Obraz kultury Indie však závisí na šetření, zda je vykopávkami podpořena pravděpodobnost, že autory této starobylé kultury jsou vědičtí Arijci.

Sir John Marshall se staví na stanovisko naprosté diskonexe obou kultur. Prof. Langdon uznává rozdílný charakter obou kultur, ale je nakloněn přiznati jejich vzájemný kontakt již ve 2. tis. př. Kr.

Povahy kultur jeví naprostou různorodost. Vedická kultura, zpola pastorální, zpola agrikulturní, neznala městskou organizaci lidské společnosti. Indus-civilisaci je kůň — jak se zdá — úplně neznám. Speciální úcta se vztahuje nikoli na krávu, — posvátné zvíře vedických Arijců, — ale na býka. Vedické náboženství je bezobrazé; prehistorické vykopávky jsou však dokladem zobrazování předmětů úcty. V domech Mohenjo Daro chybí úplně význačné postavení krbu s úctou k ohni. Indo-Arijci stáli proti fallickému kultu, který je hojně doložen v prehistorické kultuře Mohenjo Daro.

Nic z nových vykopávek neodporuje uznávané teorii, že Indo-Arijci vkročili do Indie v pol. 2. tis. př. K. Podle obrazu ve Vedách zbyl však už jen pouhý stín veliké kultury v době arijského vpádu do Indie. (Pokračování.) *Otto Ruttle.*

*

Literatura: „Mohenjo Daro and the Indus Civilization“ Sir John Marshall, vydáno: Arthur Probsthain, 41 Great Russel Street London W. C. 1. — 1931. — „Cambridge History of India“ — další literatura tamtéž.

Miroslav Novák —

PŘÍCHOD JIZRAELITŮ DO ZEMĚ KANAANSKÉ.

Je pro nás důležité znáti nejstarší příběhy z jizraelských dějin i počátky usedlého života Jizraelitů v zemi kanaanské, poněvadž v té době musíme hledati vznik mnohých náboženských předpisů a úkonů, jež Jizraelité od domácího obyvatelstva přejali. Tu musíme také hledati odpověď na otázku, odkud Jizraelité mají své náboženství a jak přišli k uctívání svého boha Jahva. Pokusím se v tomto stručném přehledu vykonstruovati postup, jímž se usazování v Palestině dalo. Hlavním pramenem zůstávají mi starozákonní pověsti o praotcích národa jizraelského, jež jsou historií svého druhu, neboť jak známo, podává Starý zákon dějiny národa v podobě rodinných historek; v tom případě je nutno oddělití od sebe historické vzpomínky, tradici dochované, a látku vysloveně pohádkovou. Topograficky jsme poučeni z jiného pramene než starozákonního. Z dlouholetých soustavně prováděných vykopávek skoro ve všech částech Palestiny konaných

NOVÝ MATERIÁL K NÁBOŽENSKÉ HISTORII INDIE.

(Dokončení čl. z č. 3.)

Už sama existence mohutné, nearijské kultury Indie proměňuje v základu obraz o kulturním a náboženském vývoji Indie. Až dosavad za rozhodující a determinující faktory ve vývoji duchovního života indického byly označovány elementy arijské, nesené hrdinnou rasou, jež značila počátek kulturního svítání v temnu indického vnitrozemí.¹⁾

Objev vyspělé kultury v údolí Indu mluví proti takové jednoznačnosti formálního pojetí vývojové linie a dává tušiti, že nearijské prvky, náležející dravidské nebo jiné nearijské rase, spolupůsobily na formaci indické duchovní skutečnosti daleko více, než se předpokládalo.

Skutečná fakta, t. j. pozůstatky předmětů, jsou příliš skrovná, než abychom dovedli přesně popsané a analyzované náboženství Indus-civilisace zařaditi s definitivním soudem do řetězce duchovních proudů, které později učinily Indii ohniskem svérázných řešení životních problémů.

Nejdůležitější ukazovatel cesty — písmo — dosud rozluštěno nebylo; ani po analýze Waddellově nedá se přesně určití jeho charakter.²⁾ Ani normální způsob psaní není dostatečně určen, protože v jistých případech se vyskytá v písmu Indus-civilisace boustrophedon — prvá řádka je psaná zprava doleva, druhá zleva doprava. Někteří označují charakter písma jako quasi-piktografický, podobný písmům jeho periody — proto — elamskému a časnému sumérskému. Nalezené písmové vzorce jsou již po delším vývoji standardisovány natolik, že je těžko identifikovati objekty, které má značiti. Prof. Langdon se domnívá poznávati, že je to písmo fonetické, kde značky znamenají celé slabiky, oproti písmu alfabetskému, složenému ze značek — písmen.

Materiál civilisační, který je rozložen v sedmi vrstvách, z nichž tři poslední jeví již dekadenci v architektuře i konstrukci budov, je daleko bohatší, než vykopané předměty, jež by se zdály vztahovati se k náboženským představám a náboženské praxi lidí Indus-kultury.

Určité budovy svým monumentálním slohem se zdají ukazovati na chrámy, ale nenesou jediných znaků, které by byly průkazem jejich účelu. Proto prof. Lesný staví tuto skutečnost proti architektonické bohatosti starého Řecka, jež byla do jisté míry výrazem bohatství duchovního dění, objektivovaného v mohutnosti řeckého chrámu.

1) V. Lesný: „Indie a Indové“, Praha 1931.

2) V. Lesný: „Předarijská kultura Indie“ v knize „Indie a Indové“.

Vlastní materiál k historii náboženství tvoří velký počet rytin a destiček, terrakotových a faienčových figur a několik kamenných sošek a předmětů.

Ačkoliv tato fakta jsou velmi skrovná, přece jen dávají tušiti náboženství jiného rázu a charakteru, než bylo náboženství pozdějších dobyvatelů. Srovnání s pramennými údaji védické literatury bude zajímavou dokumentací nebo kritikou názoru Arijců o životě cizí rasy, jejíhož kulturního konce byli svědky.

V oceňování důležitosti náboženských představ Indus-kultury v toku náboženské historie značí Oppert opak k pojetí Hopkinsovu. Hopkins nejvýše přičítá nearijským kmenům degradující a temné prvky hinduismu, které tento přijal ve styku s lidovým kultem domorodých kmenů. Oppert trochu předčasnou generalisací označuje nearijské náboženství jako víru v nejvyššího ducha nebes s asociací feminálního prvku, vyjádřeného impersonální silou, později ztělesněnou v bohyni země. V komplexu prapůvodních věr vidí také již neurčitý obrys pozdější mocné nauky o transmigraci duší.

1. Konkrétní materiál. Mužský a ženský princip.

Nejdůležitějším nálezem pro náboženskou historii Indie jsou figury, jež se zdají dokumentovati existenci mužského a ženského principu v náboženství Indus-kultury.

U Mohenjo Daro, ale i u Harappa a v Baluchistanu bylo nalezeno mnoho ženských figur. Některé z nich, klečící a držící v rukou misky, se zdají být hračkami. (Vyobrazení Pl. XCV, 12 — v díle Sira Johna Marshalla.) Jiné z nich, vymodelované s dětmi v náručí nebo ve stavu těhotenství, mají patrně magický význam. Sexuální sféra, zvláště žena ve svých sexuálních funkcích je dodnes v Indii obklopena řadou magických úkonů, jež upomínají na vypracovaný tabuistický systém primitivních kmenů. Fakt zrození, novorozeně samo i jeho matka dávají primitivní mentalitě bohatou příležitost k rozvinutí zvláštních úkonů, reagujících na transosobní nebo transcendentní svět myšlení primitivního člověka. Jsou to úkony, jež mají ovlivnit proces plodnosti, nebo propůjčit ochranu před vlivem démonů nebo před působením neosobních sil, jež mají při této příležitosti zvýšenou vodivost při oslabeném odporu člověka.

Poněvadž známe reakci primitivní mentality v jiných oblastech kulturních, můžeme i předměty Mohenja Dara považovati za produkt podobných věr.

Vedle nálezů hraček objevuje se v místech vykopávek konstantní typ nahé ženské postavy s pásem okolo beder, bohatě upraveným vlasem a někdy i s náhrdelníkem. (Vyobrazení: Pl. XCV, 6, 7, 8, 13; XCIV, 1, 5, 12; XIV, 1; XII, 1.)

Baluchistánský typ této ženské postavy se poněkud liší od hořejšího typu jednodušším zpracováním materiálu a hrubším modelováním těla, jež se podobá soškám kultury Minojské a My-

cénské. Ruce sošky spočívají volně na životě či na prsou, jež nejsou zpravidla vyvinuty. (Pl. XII, 3—5.)

Tento typ byl objeven Sirem Aurelem Steinem u Kulli a Mehi i na mnoha místech chalkolitických pohřebišť, jež se i v hrnčířských výrobcích liší od rudě černého vzoru nádob Mohenja Dara.

Jiné sošky ženských postav upomínají na hrůzné podoby bohyně Kali temně groteskním výrazem tváře.

Výklad těchto nálezů je opět dán analogií příbuzných jevů kultury Aegejské, Mezopotamské a Maloasijské. Podobné nálezy v těchto oblastech představují bohyni Matku, či Velkou bohyni, jejíž kult pravděpodobně se zrodil ve Phrygii.

Sir John Marshall soudí, že model ženské postavy Indus-kultury je lokální manifestací této bohyně Matky, jejíž existence je doložena v širokém pásu chalkolitické kultury, geograficky určené povodím Nilu a Indu. Nalezené figury jsou obětní dary ex voto, či sošky, původně umístěné na rodinných oltářích.

Tím by byl nalezen pramen širokého proudu idejí, jež vnikly do arijského náboženství ve formě uctívání ženského principu, typisovaného a vykryštalizovaného v hinduistické personifikaci Šakti a jejích manifestacích. Ale i kněží lokálních svatyní nearijských kmenů se obracejí se svým kultem především k Velké bohyni, jež dodnes je středem náboženství nearijských domoců.³⁾

Velká Matka je bohyní plodnosti, dárkyní života i vládkyní démonů. Bližší určení povahy této bohyně a jejího postavení v náboženství Indus-kultury přináší nález destičky u Harappa s oboustrannými rytinami, objevené Mr. Mackayem. (Pl. XII, 12.) Na líci destičky je zobrazena bohyně s rostlinou, vyrůstající z jejího lůna; vedle ní jsou matné postavy jakýchsi služebníků s nápísem. Na rubu se nápis opakuje; vztahuje se patrně ke scéně tam zobrazené: stojící mužská postava drží v rukou nůž a sklání se nad klečící ženou se sepjatýma rukama. Jde tu velmi patrně o zobrazení lidské oběti ve vztahu k Velké bohyni.

Toto zobrazení bohyně má svoji paralelu v terakotovém reliéfu z periody Guptovy, jež představuje bohyni v totožné pozici, ale s lotosem, vyrůstajícím z jejího krku.

Náboženství Véd není náboženstvím polárního napětí dvou principů a přece hinduism je na něm v určitých útvarech i filosoficky vystavěn.

V náboženství Indus-kultury existoval patrně i druhý pól tohoto sexuálního dualismu, představený mužským božstvím, jenž nese v mnohém rysy podobné Šivovi.

Jeho portrét nejlépe vyniká na rytině, objevené Mr. Mackayem (Pl. XII, 17). Bůh sedí na nízkém indickém trůně v charakteristické pozici Jogina s nohama složenými křížem; ruce spočívají volně na kolenou. Po obou jeho stranách jsou zobrazena zvířata

³⁾ O. Pertold: „Ze zapomenutých koutů Indie“. Aventinum 1927.

— slon a tygr na jedné a nosorožec s bývollem na druhé straně. Pod trůnem stojí dva jeleni s rohy obrácenými do středu. Bůh sám má tři tváře, což silně upomíná na typické zobrazování Šivy s několika obličejí.

Posice Jogína, ve které je tento bůh zobrazen, otevírá pole mnohým spekulacím, které by mohly hledat její původ již zde, v pradávě kultury nearijských kmenů. Nutno však mítí na paměti, že Joga se stala mocným činitelem teprve ve spojení s určitými filosofickými systémy. Ale nález u Mohenja Dara může býti dobrým korektivem výkladů, které, jako Paul Deussen, staví indické myšlení již od ranní periody na půdu logické a filosofické spekulace. Vidíme-li ve vznikajícím hinduismu již určitou dualitu v systému Joga — praktická cvičení a filosofické zdůvodnění, — může nám to býti poukazem, že u kolébky Jogových systémů nestála filosofická mysl, ale volná snaha po spojení s bohem, jejíž cílem nebylo vždy spojení náboženské, ale i získání nadpřirozených vlastností.

Domněnku o existenci podobných úkonů v náboženství Induskultury podporuje časově starší nález sošky mužské postavy, na kterou upozornil Rai Bahadur Ramaprasad Chanda;⁴⁾ poukázal totiž na fakt, že oči hlavy jsou koncentrovány na špičku nosu tak, jako při Jogových cvičeních.

Problém Šívův je stále dosud neuzavřenou stránkou v náboženské historii Indie, ale zdá se, že jeho postava vyrostla ze spojení několika božstev, či jejich aspektů, jež se připjaly k staroindickému bohu Rudrovi. Pozadí dnešního jeho charakteru se zdá býti nearijské.

2. Jiné paralely k prvkům dnešního hinduismu.

Hinduistické uctívání věnuje velkou pozornost kamenným zobrazením sexuálních orgánů, jež ve tvaru šalagrama představují Višnu a ve tvaru linga a Joni Šivu s jeho tvořivým životním principem — Šakti. Je to zbytek fallických kultů, pro který byly nalezeny doklady ve vykopaných kamenech u Mohenja Dara, z nichž pět je nesporně fallického tvaru. Kameny jsou značně realisticky modelované. Jejich nálezy nejsou omezeny pouze na údolí Indu, ale jsou doloženy i v sever. Baluchistanu a objeveny Sirem Aurelem Steinem v nalezištích chalkolitické vrstvy.

Fallické modely tvoří prvý druh kulturních kamenů Induskultury. Druhý je representován kameny zvláštních tvarů, jež se nezdaří mítí fallický charakter; podobají se spíše semitským massebbám, než modelům linga a Joni.

Kameny třetího typu mají tvar i charakter amuletů nebo magických kamenných prstenců, jež jsou příliš jemné a miniaturní, než aby mohly býti považovány za platební hodnotu — peníze.

Nedávno byly objeveny podobné prstence u Taxila, datované z Maurijské periody okolo 3. st. př. Kr., na niž je zřetelně vy-

⁴⁾ Předpisy jmen jsou podle anglických textů.

ryta podoba bohyně plodnosti; dávají tedy tušiti magický charakter.

Všechny druhy kamenných předmětů tohoto druhu, nalezených u Mohenjo Daro a Harappa, jsou modelovány v malém i velkém měřítku. Sir John Marshall usuzuje, že větší předměty byly předměty uctívání, malé sloužily jako amulety nebo přechodná sídla magických sil.

Všechny tyto nálezy mohou být pouhými náznaky projevu určitého světového názoru nebo kultu, vyvěrajícího z primitivní základny náboženského nebo magického života tak, jak jej známe ze současného šetření náboženství „primitivních“ kmenů nebo z paralel jiných starověkých kulturních okruhů.

Proto se domnívám, že snaha Sira Johna Marshalla po úplné klasifikaci jednotlivých prvků náboženství Indus-kultury vede k předčasnému ražení náznaků, které máme k dispozici do schemat našich pojmů — jako je animismus či zoolatrie a pod., jejichž obsah byl velmi živě diskutován a proto neustálen.

Proto ani nelze s definitivním soudem řaditi rozmanité nálezy do určité oblasti věr.

Sir John Marshall zařadil další prvek náboženství údolí Indu — náznaky uctívání stromů — do světa animistických koncepcí. Opírá se o destičku (Pl. XII, 18), již popisuje jako zobrazení epifanie božství stromu. Strom je representován dvěma větvemi. Před ním klečí postava prosebníka s dlouhými vlasy, nárameníky a rohy; podle listí stromu se usuzuje na fík, jež v Indii dosáhl nejvyšší úcty ve stromu osvětlení — bodhi, v buddhismu. Mezi větvemi stromu nejasně prostupuje nahá ženská postava — božství stromu, či ducha stromu.

Obraz je však příliš nejasný, abychom mohli usuzovati na animistický základ. Přijímáme-li možnost existence kultu Velké Matky, pak i tato rytina může svědčiti o jejím kultu ve spojení se stromem života.

Také mnohé obrazy a rytiny zvířat vedou Sira Johna Marshalla k rozboru zoolatrie v náboženství Indus-kultury. Avšak nosnost důkazů z analogie nesmí býti přetížena v podrobných paralelách k existujícím prvkům hinduismu. Zvláště proto, že hanuman, těšící se velké úctě lidového náboženství, není zobrazen ani na jediné z destiček Mohenja Dara. Mnoho však prvků lidového hinduismu je nearijských. Vegetovaly patrně dlouho pod nánosem arijské kultury. V proudu náboženské historie Indie jsou chvíle, kdy se zdá, jako by populární, tercierní elementy lidové víry náhle vyrazily na povrch ustálené hladiny vládnoucích idejí. Oficiální náboženství nikdy nezůstalo při jednotné, schematicky chápané arijské čistotě.

Je předním významem objevu prastaré civilisace v údolí Nilu, že nám ukázal spodní pramen lidových a nearijských koncepcí, jež rozleptaly i tak racionální systém jako je buddhism a spojily

se v hinduismu ve zvláštní amalgamový útvar, který vydal ze své bohatosti nejprimitivnější výrazy náboženské víry i veliké duchy náboženské spekulace a mystiky, kteří jsou evangeliem indickému dennímu životu.

Otto Rutle.

ROZHLEDY PO ŽIVOTĚ NÁBOŽ. A CÍRKEVNÍM. MEZINÁROD. SJEZD SVOBODNÝCH CÍRKVÍ V KODANI.

Světový svaz pro svobodné křesťanství a náboženskou svobodu uspořádal ve dnech 14.—19. srpna t. r. jedenáctý mezinárodní sjezd svobodných církví, jenž měl mimo jiné ukázati, jak daleko pokročila sbližovací práce mezicírkevní.

Sjezd byl tentokráte obohacen a podpořen výstavkou fotografií, obrazů a literatury, takže návštěvníci mohli srovnávatí rozvoj církví, odlišné stavební slohy a obřadní roucha stejně dobře, jako pohyb členstva jednotlivých církví. Československá církev se representovala dobře, jen z naší dosti početné literatury bylo velmi maloučko vystaveno.

Zahajovací zasedání sjezdu bylo dne 14. srpna o 20. h. v budově parlamentu (zámek Christiansborg) a předsedal mu prof. Dr. M. C. van Mourik Broekman, president světového svazu. Ve své pěkné řeči mluvil věcně o konkrétní práci svazu a jeho úkolech. Unitářský duchovní Thorvald Kierkegaard, jenž jediný má největší zásluhu o pořádání sjezdu v Kodani, byl při přednášce i ostatních proslovech tlumočником do dánského jazyka.

Druhý den počal bohoslužbou v unitářském domě (pastor Dr. H. Bauer z Basileje). Po desáté hodině zahájeny přednášky, které měly společnou vůdčí myšlenku: „Působení náboženství na praktický život“. Pastor Dr. H. Barbier ze Štrasburku (Vliv náboženství na skutečnost), pastor Chr. Norlev z Vangede (Vliv skutečnosti na náboženství), Sydney B. Snow, D. D., děkan meadvillské theologické školy v Chicagu (Náš nejpřednější úkol). Diskusí zahájil prof. Dr. L. J. van Holk z Leydenu. Odpoledne byli účastníci sjezdu přijati starostou města na radnici. O dvacáté hodině bylo veřejné shromáždění s pětiminutovými proslovy delegátů z jednotlivých zemí. Proslovy byly vysílány dánským rozhlasem. Uvítací řeč měl pastor Th. Povlsen, bývalý ministr kultu z Kodaně. Pak mluvil br. patriarcha Dr. G. A. Procháška. Poukázal na činnost československé církve a její úspěchy a v krátkém předepsaném čase dovedl podati cizině nejdůležitější informace o naší církvi. Duchovní z Holandska paní E. R. Lee, M. A. promluvila za svaz křesťanských žen, Dr. Roger F. Etz z americké církve universalistů mluvil o poměrech v Japonsku a na poloostrově Koree, biskup De los Reyes o nezávislé církvi na ostrovech Filipínách, Dr. Earl M. Wilbur z Ameriky o unitářství, Rai Saleb Dr. V. Ramakrishna Rao o indickém hnutí